

УДК 159.9(01)

DOI <https://doi.org/10.32840/2663-6026.2019.4-1.8>**О. А. Мельник**кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник,
докторант кафедри психології розвитку факультету психології
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОГЛЯДИ ПРО ІНДИВІДУАЛЬНІ ПРОЯВИ ПСИХІЧНОГО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ ТРАДИЦІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ПСИХІЧНИЙ ТИП І ЙОГО ҐЕНЕЗА

У статті подаються результати проведеної історико-психологічної реконструкції щодо наукових уявлень про індивідуальні прояви психічного у вітчизняній філософсько-психологічній традиції кінця ХІХ – початку ХХ століття. Доводиться, що основні психічні риси первісної антропологічної раси є стійкими і міцними для похідних від неї народів. Стверджується, що в національних характерах частіше психолог має справу не з новими психічними якостями народу, а з іншою комбінацією і з іншими відтінками давніх спадкових рис. Психічний склад народів бере свої витoki в расовій належності і формувався під впливом як внутрішніх, так і, особливо на початку, зовнішніх чинників. Детально надана характеристика психічного типу націй, що проживають на території Європи. До загальних психічних рис фінів належать такі: незламна, витривала, пасивна сила; смиренність, наполегливість з її зворотним боком – упертістю; повільний, ґрунтовний, глибокий процес мислення; звідси повільно наступаючий, але нестримний гнів; спокій у смертельній небезпеці, обережність, коли вона минула; небагатослівність, що змінюється нестримним потоком слів; схильність вичікувати, відкладати, але потім нерідко недоречно поспішати; відданість тому, що є давнім, що вже відомо, і нелюбов до нововведень; вірність обов'язку, слухняність щодо закону, любов до свободи, гостинність, чесність і глибоке прагнення до внутрішньої правди; у слов'ян – чуйна вразливість, нервова рухливість, що відповідає тонко розвиненому почуттю і достатньо розвиненому розуму. Обидві якості викликають жвавість характеру й мінливість. Найбільш типовими рисами цього характеру є: скорбота, терпіння і велич духу серед нещастя. В англійців – тверда, незламна воля, підприємливість і схильність до ініціативи, стриманість, серйозність, здатність до тривалого трудового напруження; у німців – сильна воля, енергійність, наполегливість, терпіння в боротьбі із труднощами і вірність прийнятому обов'язку; у французів – чуттєва сприйнятливність, активність, альтруїзм, чуйність, розвиненість образної уяви, а воля завдяки почуттю є достатньо гнучкою і ніколи не має характеру сліпої механічної сили.

Ключові слова: розвиток психіки, психічні особливості, психічні риси, раса, нація.

Постановка проблеми. У наш час можна констатувати, що у психології окреслилась стійка потреба в історико-психологічних дослідженнях. За останні роки в даній галузі з'явилися праці вітчизняних учених, де презентуються серйозні узагальнення досліджень. Насамперед це дослідження, присвячені психологічному пізнанню, його історії та логіки розвитку (П. М'ясоїд, 2016 р.), реконструкції творчого спадку представників київської школи філософської психології кінця ХІХ – початку ХХ ст. (О. Брусенко-Кузнецов (2017 р.), О. Власова (2019 р.), О. Волков (2016 р.), С. Кузьміна (2016 р.), В. Летцев (2014 р.), Н. Мозгова (2016 р.), В. Рибалка (2018 р.)). Такий сплеск можна пояснити декількома причинами. По-перше, зміни та запити в освітній галузі не могли не відобразитись на розвитку суспільних наук. По-друге, найпотужніше вплинули логіка розвитку науки та суспільна думка щодо потреби у зверненні до

історичного коріння, усвідомлення місця людини в історичному процесі.

Психічні особливості і властивості рас, подібно до фізичних типів, належать до стійких ознак, саме тому у вітчизняній філософсько-психологічній думці на межі ХІХ–ХХ ст. вважалось за принцип, що основні психічні риси первісної антропологічної раси є стійкими і міцними для похідних від неї народів. Якщо психічний склад народу уявляється різко відмінним і несхожим зі своїм віддаленим психічним корінням, то такий результат може залежати від різноманітності чи іншого групування основних психічних рис. Якщо ці останні будуть досліджені і виділені у психологічному аналізі, то беззаперечно успадкування основних психічних властивостей виступає з очевидністю. Згідно з вітчизняною філософсько-психологічною думкою, у національних характерах частіше психолог має справу не з новими психічними якостями народу,

а з іншою комбінацією і з іншими відтінками давніх спадкових рис. Отже, психічний склад народів бере свої витoki в расовій належності, формувався під впливом внутрішніх і особливо зовнішніх чинників, які відігравали ключову роль досить тривалий час, доки людина не навчилася протистояти їм, а в інших випадках змогла так чи інакше пристосовуватись до них.

Мета статті полягає у відтворенні та психологічному розкритті поглядів про індивідуальні прояви психічного, виділення особливостей психіки, їхню змістовну характеристику на межі XIX–XX ст. у вітчизняній філософсько-психологічній традиції.

Виклад основного матеріалу. Описання індивідуальних проявів психічного в Київській школі філософської психології кінця XIX – початку XX ст. здійснювалось на прикладі головних націй Європи, а також народів, що заселяли східну частину Євразії. Вихідним положенням під час опису психічних рис у вітчизняній традиції слугувало таке переконання: психічні риси здебільшого залежать від антропологічного складу, а історичним же чинникам відводиться другорядна роль.

Згідно з археологічними даними, що були відомі з наукових джерел представникам Київської школи філософської психології наприкінці XIX – на початку XX ст., первинна аборигенна раса, що заселяла нинішню Східну Європу, достеменно невідома. Відомо, що цю територію пізніше населяли племена з фінським корінням. Згідно з антропологічною класифікацією, фінські народи належать до білої раси. Вони прийшли у Східно-Європейську рівнину з півночі та сходу і розселилися до Балтійського моря і Києва, зробивши ці місця своєю батьківщиною. Близьче до Християнської ери на цю територію з півдня Карпат стали насуватись слов'яни. Між цими расами поступово встановлювалось мирне змішання. Фінська частина характеризується короткоголовістю, широким обличчям, виділеними вилицями, маленькими косими очима, середнім зростом, короткими ногами, світлим волоссям і світлим кольором очей. Слов'ян антропологісти описують більш довгоголовими, брүнетами, високого зросту з темним кольором очей. Людям, які проживають у Центральній Європі, ближче до Заходу, більше властиві риси слов'янського типу [2].

Представник Київської школи філософської психології професор І. Сікорський у своїй книзі представляє характеристику загальних психічних рис, надану фінським письменником і поетом, шведом за національністю, дослідником карело-фінського і саамського фольклору З. Топеліусом (1818–1898 рр.). До загальних психічних рис фінів, за З. Топеліусом, належать такі: незламна, витривала, пасивна сила; смиренність, наполегливість з її зворотною стороною – упертістю; повільний, ґрунтовний, глибокий процес

мислення; звідси повільно наступаючий, але зате нестримний гнів; спокій у смертельній небезпеці, обережність, коли вона минула; небагатослівність, що змінюється нестримним потоком слів; схильність вичікувати, відкладати, але потім нерідко недоречно поспішати; відданість традиціям, тому, що вже відомо, і нелюбов до нововведень; вірність обов'язку, законслухняність, любов до свободи, гостинність, чесність і глибоке прагнення до внутрішньої правди, що виявляється в щирому страху Божому. Фіна можна впізнати за його замкнутістю, стриманістю, некомунікательністю. Потрібен час, щоб він став довірливим, і тоді він стає вірним другом; він часто спізнюється, часто стає посеред дороги, не помічаючи того сам, вклоняється зустрічному знайомому, коли той уже далеко; мовчить там, де краще було б говорити, але часом говорить там, де краще було б промовчати; він один із кращих солдатів у світі, але поганий щодо розрахунків, він бачить іноді золото під ногами і не здогадується його підняти; він залишається бідний там, де інші багатіють. Із цього випливає, що психічні здібності потребують зовнішнього поштовху, а бажання працювати, як уважає І. Сікорський, залежить від настрою. Нарешті, спільною рисою фінів є любов до казок, пісень, загадок тощо, схильність до сатири. Такі найголовніші психічні риси фінського коріння.

Відповідно до поглядів І. Сікорського, основною рисою слов'ян здавна була їхня чуйна вразливість, нервова рухливість, що відповідає тонко розвиненому почуттю і достатньо розвиненому розуму. Обидві якості викликають жвавість характеру й мінливість. Найбільш типовими рисами цього характеру є: скорбота, терпіння і велич духу серед нещастя. Дослідник художніх творів, віршів, пісень слов'ян, англійський учений Вільям Шедден-Ральстон (1828–1889 рр.) стверджував, що слов'яни схильні до меланхолії, і це становить їхню типову рису; у художніх творах їхніх представників багато почуття, і це почуття завжди відгукується смутком, своєрідним глибоким сумом; за своїм загальним характером це є слов'янська скорбота, тиха, сумна, та сама нота, яка звучить у всіх слов'янських піснях. Для характеристики цієї слов'янської скорботи і роз'яснення її психологічного характеру І. Сікорський додає: «Наша національна скорбота чужа всякого песимізму і не призводить ні до розпачу, ні до самогубства, навпаки, це є та скорбота, про яку говорять, що вона спричиняє великі наслідки» [2, с. 93]. У слов'янської людини, як уважає представник Київської школи філософської психології, це почуття являє собою найчистіший і природний вихід із важкого внутрішнього напруження, яке інакше могло б вилитись у небезпечні психічні стани, наприклад, гнів, страх, занепад духу, відчай тощо. Серед нещастя, у небезпечні хвилини життя слов'янами пережи-

вається не гнів, не роздратування, а найчастіше смуток, поєднаний із прийняттям долі і вдумливістю в події. Отже, як уважає професор, слов'янська скорбота має властивості захисного почуття, у цьому криється її високе психологічне значення для морального здоров'я: вона оберігає душевний лад і забезпечує непорушність моральної рівноваги. Будучи успадкованою якістю, слов'янська скорбота стала основною добродійною рисою великого народного духу. У слов'ян добре розвинені й інші почуття, узагалі емоційність, що наближає слов'янство до романських рас.

Найслабшою стороною слов'янського характеру І. Сікорський визнає волю. Учений уважає, що вона набагато менш енергійна, ніж в інших народів, і щодо цього слов'яни протилежні німецьким і англо-саксонським расам. Воля у слов'ян виражається поривами, ніби для її накопичення потрібний час.

З наведеної характеристики випливає, що фіну, за його твердої волі, сильної у стримуванні себе (самовладання) і настільки ж сильної в зовнішніх проявах, не вистачало достатньо розуму, щоб спрямовувати волю, а не ставати сліпим фанатиком дії. З іншого боку, фіну не вистачало живого почуття і тонкої чуйності на зовнішні враження. Цими якостями володіє слов'янин. Об'єднання двох таких несхожих народностей дало расу середню щодо фізичних здібностей і доповнило духовний образ до ступеня цілісності: новий народ, увібравши в себе фінську душу, отримав через неї ту тягучість і витримку, ту стійкість і силу волі, якої не вистачало його предку слов'янинові; фін, у свою чергу, під впливом слов'янської крові набув чуйності, рухливості й ініціативності. Моральні якості фіна і слов'янина, злившись в одному народному організмі, взаємно доповнили одне одного, і вийшов цілісний моральний образ, більш досконалий у психічному сенсі, ніж його складники. Про людей, які проживають на території України, французький філософ, антрополог і етнолог Люсьєн Леві-Брюль (1857–1939 рр.) писав, що в них збереглися більш природний слов'янський розум і почуття, отже, українець виявився більш ідеальним; він більш рухливий, схильний до розмірковувань (розвинений розум), але менш діяльний (більш слабка воля); його почуття тонші й глибші; він поетичніший і схильний до внутрішнього аналізу [1].

До складу англійської нації, як зазначає представник Київської школи філософської психології кінця XIX – початку XX ст. І. Сікорський, увійшли кельти (брахи-брюнети) і німці та незначна кількість норманів (доліхо – брахи – блондини). Англійська раса як суміш названих частин згуртувалася і сформувалася антропологічно. За зростом це перша раса у світі; вона також посідає перше місце між цивілізованими народами

за вагою тіла, розвитком грудей і фізичної сили. Проте, поділяючи думку інших дослідників, професор зазначає, що у психологічному відношенні англійці значно відрізняються від інших народів. Наприклад, воля, як уважає французький філософ і психолог, який досліджував проблеми волонтаризму, Альфред Жюль Еміль Фулльє (1838–1912 рр.), становить основну органічну властивість англійського характеру, яка в точності нагадує давню німецьку расу, яка відрізнялась твердою, впертою, загартованою та витриманою волею. Англійцю також властиві як результат сильної волі підприємливість і схильність до ініціативи, цією останньою якістю англійці завдячують норманській крові. Завдяки сильній волі англійці відрізняється стриманістю, серйозністю та здатний до тривалого трудового напруження [5].

Завдяки його волі про англійця можна сказати, що він сам є знаряддям праці: він набагато продуктивніший, ніж ірландець і німець. Але щодо розвитку і тонкості почуття й такту англійці поступаються французам. У розумовому відношенні англійці наполегливий, але менш здатний до загальних ідей, тому всі науки в нього, за незначними винятками, мають радше практичний, ніж власне науковий характер. Значна частина англійських учених позбавлені того, що можна було б назвати загальним розвитком, вони чисті фахівці обраних галузей знання. Але водночас уважається, що специфічні психічні риси представника англійської нації з'явилися незалежно від дії зовнішньої природи, а є плодом змішання рас, що населяли Британські острови. Ці раси сформували самостійну мову, і це надало їм надзвичайно практичної форми [3].

Основний психічний склад англійців належить німецькому корінню. Інші складники антропологічної частини, що входять до складу нації, піддаються більш-менш сильному тиску. Чистий англійець надмірний, мовчазний і нещадний у своїй діяльності, у нього немає того духу прихильності і люб'язності, яка властива французу, навпаки, він усюди у своєму ставленні до людей додає зневажливого відтінку, а у своє ставлення до підкорених або залежних народів англійці вносять початок гноблення, експлуатації та винищення [3].

У своїх політичних поглядах англійці відрізняються крайнім партикуляризмом: він уважний, ліберальний і гуманний тільки до англійців; але в зовнішній політиці він абсолютно інша людина. Законність, правдивість, гуманність і благородство у ставленні до слабого визнаються і поважаються тільки по той бік Ла-Маншської затоки, не далі. Проте, незважаючи на високий і оригінальний розвиток Англії, вона, мабуть, зробила менше для піднесення людського роду, ніж зробили інші країни: Італія, Франція, Німеччина; але вона показала світу небачений приклад свободи

і діяльності. Водночас можна стверджувати, що такий практичний прогрес не менш важливий, ніж прогрес розумовий.

До складу Німеччини, як констатує І. Сікорський, крім власне німецького племені, увійшли також кельтські, слов'янські та фінські. У Пруссії спостерігалось особливо значне змішання слов'ян, у Баварії – кельтів. За дослідженням німецького вченого Рудольфа Людвіга Карла Вірхова (1821–1902 рр.), доліхо – блондини становлять основну частину німецького народу, проте індивідуумів із таким типом у північній Німеччині спостерігається від 33–43%, у центрі Німеччини – від 25–32%, а на півдні – не більше 18–24% [4]. Отже, німецьке плем'я (доліхо – блондини), що дало німецькому народу свою мову і душевний тип, являло собою більшість.

В основі психічних проявів у німців, як і в англійців, на думку професора, лежить сильна воля; звідси бере свій початок їхня енергія, наполегливість, терпіння у складні часи і вірність прийнятому обов'язку. Почуття в німця має відбиток ідеалізму і збуджується повільно, але коли вже з'явилося, залишається сильним і переживається тривалий час.

Розум у німців завжди поступався почуттю, особливо волі. До вироблення і розвитку цієї найслабшої сторони своєї психіки німець докладав особливих зусиль. Успіхи, досягнуті в цьому напрямі расою, не можна не визнати високими, і психологічний експеримент, якому німецька раса себе піддала, не залишився без знакових наслідків. Сама техніка розумового розвитку вдосконалена німцями так, що в багатьох відношеннях вона послугувала зразком для інших народів. Німці не тільки зразково упорядкували бібліотеки, книжкову торгівлю, але вони перші зуміли реферувати всесвітнє знання, створити наукові центри, організувати армію вчених. Вони невпинно йдуть уперед із такою ідеальною науковою організацією, що, незалежно від епохи й особистих сил працівників, успіхи науки в Німеччині є швидкими, достовірними, безупинними й екстенсивними. На перший погляд, німецька вченість, німецька думка здаються складними, але, попри все, вони виявляються практичними і ведуть до істини, незважаючи на свою удавану простоту. Устрій університетів, організація наукових центрів, наполегливість у справі науки, послідовність знання, організація і співробітництво, доведені німцями у сфері науки до висоти справжньої технології, завдяки чому навіть посередній учений не тільки досягає серйозного наукового вдосконалення, але й збагачує вітчизняну і всесвітню науку. «Усвідомленням важливості науки, – пише І. Сікорський, – проникненні в Німеччині не тільки урядові сфери й освітні класи, але навіть у розумі найбіднішого і неосвіченого слова «професор», «учений», «доктор» наді-

лені ореолом такої величі, якої в інших країнах не вміють дати науці. Німецька – єдина у світі нація, серед якої наука знайшла собі високе положення й оцінку» [2, с. 98].

Поставивши науку на найвищий щабель, віддавши їй пріоритет, німці показали на самих собі, яку важливість для розвитку народного духу являє культ науки. «Інші народи також вірять у науку, – пише І. Сікорський, – але ніде її оцінка не проникла так глибоко в народні маси, як у Німеччині. Німці показали на ділі, що вони дивляться на вчення як на силу, здатну вести весь народ, об'єднаний у велику інтелектуальну армію» [2, с. 98]. Успіхи, досягнуті здійсненням такої ідеї, виявилися надзвичайно плідними для німців. Їхня користь відчувається і людством. У цьому, на переконання професора, полягає безперечна заслуга німецької раси. Інші, можливо, більш талановиті народи не зуміли реалізувати техніку розумового розвитку такою мірою, як німці. Результати інтелектуального прогресу німців виявилися набагато значущими і серйозними, ніж того могли чекати німці й інші народи. Керівництво вченням стало такою загальною та поширеною потребою в усіх прошарках німецького народу, що народне життя злилось із науковим, і народний розум піднято до висоти науки. І. Сікорський вважає це одним із найбільших дослідів подібного роду в житті людського роду.

Французи, подібно німцям, не складають антропологічної однорідної нації. До складу французького народу, згідно з даними Еміля Фульє, які наводить І. Сікорський, входять низькорослі (брахи – брюнети) кельти, високорослі (доліхо – блондини) галли та німці. Ці складові частини (як і складові частини німців) повною мірою злилися й об'єдналися етнографічно, утворивши типовий колективний організм у Франції. Подібно до того, як у Німеччині на всю етнографічну групу німецького народу наклали свій духовний відбиток німці, так і у Франції те саме зробили галли та кельти, передавши французькому народові властивий їм веселий, живий і рухливий характер.

Найпомітніший бік характеру французів становить чуттєва сприйнятливність. Вона походить від сильних почуттів, властивих цьому народу, і була нерідко предметом критики і насмішок із боку інших народів, яким ця риса могла здаватися наслідком слабкості волі та нездатності до самовладання. Але насправді почуття французів не тільки сильні, але й глибокі, тому такі почуття не можуть цілком пригнічуватись волею. Почуття французів відрізняються і глибиною, і проникливістю: ними явно супроводжуються всі психічні акти, і навіть «сухий» розум і «чиста» воля не є вільними у французів від поміченої емоції. Тому французька думка відрізняється особливою жвавістю, образністю і блиском. Воля завдяки почуттю, сповнена гнучкості, ніколи не має харак-

теру сліпої механічної сили. Навіть самі почуття завжди супроводжуються цілою гамою другорядних тонів і відтінків, які надають їм характеру широкого, усюди проникаючого емотивного акту. Французу навіть невідомий той стан стихійного оціпеніння почуття із завмиранням волі, яке становить національну рису фіна і називається впертістю. Французу невластива також і холодна жорстокість, що є складовою частиною національних рис деяких освічених народів.

Тонко розвинене почуття француза робить його проникливим щодо душевного стану інших, у ньому самому знаходить емотивний відгук. Тому француз, як зазначає І. Сікорський, є суспільною істотою більшою мірою, ніж представники інших народів Європи. Уже галли, за переказом римського географа, історика та мандрівника Страбона (64 / 62 до н. е. – 24 н. е.), охоче брали на себе провину тих людей, які здавалися їм звинуваченими несправедливо. Французький солдат, хоробрість якого має вікову репутацію, у запалі бою ніколи не думає про себе, але виконує обов'язок глибокого співчуття до товаришів, яким загрожує небезпека [2, с. 98]. Співчуття і жалість – природні риси національного характеру французів. Риса загальної людяності такою мірою властива французькому характеру, що навіть ліризм цієї нації відображений незвичайним характером. Тоді як німецький ліризм несе на собі відбиток відокремленого замкнутого в собі стану, ліризму французькому притаманні експансивність і суспільність, навіть коли Альфонс де Ламартін (1790–1869 рр.) і Віктор-Марі Гюго (1802–1885 рр.) говорять про самих себе, вони зображують тільки ті почуття, які спільні для всіх, мають не особистий, а надособистісний загальнолюдський характер. Таку особливість французького характеру іноді пояснювали мотивами особистого характеру – шуканням розваг, потребою в обміні думками, жагою спілкування тощо. Але такі пояснення визнаються однобічними. Навпаки, француз відчуває самого себе менше, ніж відчуває іншого, і для нього більшої сили має погляд іншого, його совість і душа, ніж його власні інстинкти.

Тонке розуміння іншого й оцінка самого себе мірою суспільної совісті зробили для француза природними вищі чесноти, як-от: самовідданість, альтруїзм, потреба стати на службу не тільки своїй нації, а й усьому людству. Щод цього, як зауважує І. Сікорський, посилаючись на Еміля Фулльє, французам можна віддати моральну першість серед інших націй.

Основною властивістю французького розуму є його гострота і невтомність. Переказ приписує Публію Вергілію Марону (70 р. до н. е. – 19 р. до н. е.) слова: «Іх (галлів) може довести до стомлення все, що завгодно, тільки не розумова робота». Ясність думки та її логічна побудова

такі, що французів не без підстави називають організаторами людської думки. Французька критика набула всесвітнього виховного значення для розуму, як французька комедія для суспільних звичаїв [2].

Воля французів не завжди є сильною у справах зовнішніх, але загалом цю волю необхідно визнати сильною, якщо взяти до уваги ту складність психічної роботи і ті незліченні комплікації, які даються розумом, сильними почуттями, які неминуче потребують надзвичайно складних і гнучких маніпуляцій волі під час вирішення завдань.

Об'єднуючи всі дані, що стосуються психічного типу французів, як уважає І. Сікорський, не можна не дійти висновку про особливу талановитість нації. Значення цієї талановитості полягає в гармонії між психічними здібностями. Сам напрям духовного життя французького народу, як уважає професор, має відбиток того всебічного психічного прогресу, який нагадує обдарованість древніх греків. «Французький геній, – пише І. Сікорський, – прямує тим шляхом, який найменше обіцяє безпосередньо бачених результатів, але це шлях вищого психічного розвитку. Можливо, людство колись оцінить і цей шлях, і ту націю, яка обрала і прокладає такий шлях» [2, с. 92].

Висновки. Отже, у вітчизняній філософсько-психологічній традиції кінця XIX – початку XX ст. вважалось, що індивідуальні прояви психічного, їхня генеза беруть свій початок від особливостей і властивостей рас, які формувалися протягом тривалого історичного періоду спочатку під впливом здебільшого зовнішніх чинників, клімату, а потім узалежнюються у своєму розвитку від внутрішніх. У процесі переміщення рас відбувалось добровільне змішання, у результаті якого утворились інші народності. Змішання рас виявлялось не лише у фізичному типі, але й у проявах психічного. Кожній нації, як переконаний І. Сікорський, властивий особливий психічний тип і визначені психологічні особливості, знання яких дуже важливе для вченого психолога для проведення різного роду досліджень проявів психічного, описання та їх пояснення, а також для подальшої інтерпретації з елементами прогнозування.

Література:

1. Лебон Г. Психология народов и масс. Санкт-Петербург : Лань, 1995. 320 с.
2. Сикорский И. Всеобщая психология с физиогномикой. Киев, 1904. 602 с.
3. Bontmy E. Essai d'une psychologie politique du peuple anglais au XIX-e siècle. Paris, 1903. 455 p.
4. Virchow R. Gesammelte Abhandlungen aus dem Gebiete der öffentlichen Medizin und der Seuchenlehre. Berlin, 1879. 325 s.
5. Fouille A. Psychologie du peuple francais. Paris, 1898. 281 p.

Melnyk O. A. Views on the individual manifestations of the mental in the domestic philosophical and psychological tradition of the XIXth – to the beginning of XXth century: the psychic type and its genesis

The article presents the results of the historical and psychological reconstruction of scientific ideas about the individual manifestations of the mental in the national philosophical and psychological tradition of the XIXth to the beginning of XXth century. It is proved that the basic psychic traits of the primal anthropological race are stable and durable for the peoples derived from it. It is argued that in the national character more often the psychologist deals not with the new psychic qualities of the people, but with another combination and with other shades of ancient hereditary traits. The psychic composition of peoples takes its origins in racial origin and was formed under the influence of both internal and external factors. The characteristics of the mental type of nations living in Europe are presented in detail. The common psychic traits of the Finns include – unbreakable, enduring, passive power; humility, persistence with her backside – stubbornness; slow, thorough, deep thought process; hence the slow-moving but unrestrained anger; peace in mortal danger, caution when it has passed; infirmity, which is replaced by an unrestrained flow of words; the tendency to wait, delay, but then often inappropriate to hurry; a commitment to what is already known and a dislike for innovation; loyalty to duty, obedience to the law, love for freedom, hospitality, honesty and deep desire for inner truth, Slavs have a sensitive vulnerability, nervous mobility, which corresponds to a well-developed sense and sufficiently developed mind. Both qualities cause liveliness of character and variability. The most typical traits of this character are: sorrow, patience and greatness of spirit among misfortunes, the British have a firm, unyielding will, enterprising and inclination to initiative, restraint, seriousness, the ability to long labor stress, the German – strong will, vigor, persistence patience in the face of difficulties and loyalty to the accepted duty, the Frenchman – sensory receptivity, activity, altruism, sensitivity, development of imaginative imagination, and the will is due to the feeling is flexible enough and never bears the character of the blind mechanical force.

Key words: development of psyche, psychic features, psychic traits, race, nation.